ורב יוסף אמר [א]כשומר שכר דמי לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא במלוה צריך למשכון קא מיפלגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קא עביד לימא כתנאי [ב]המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה [ג]אף על פי שאינו שוה אלא פלגא אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא אילימא כנגדו מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט אלא אמאי תפיס משכון אלא לאו כנגד כולו ובדשמואל קא מיפלגי לא לעולם כנגדו ובהא קמיפלגי [ד]תנא קמא סבר כנגדו ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט ודקא אמרת למאי תפיס ליה משכון לזכרון דברים בעלמא:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל [א]הנשבעין שבתורה [ב]נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו [ג]השכיר [ד]כיצד אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי (א) הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך והוא אומר התקבלת דינר זהב [ה]נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות הוא אומר כליי נטלת והוא אומר לא נטלתי הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו שני כלים נטלת והוא אומר לא נטלתי אלא אחד [ו]נחבל כיצד היו מעידים אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול ואמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו חבלת בי שתים והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת [ז]שכנגדו [ח]חשוד על השבועה כיצד

אחת

כשומר שכר דמי. שכר מלוה ומלוה על המשכון נמי מלוה עבד: **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דמילתא דרבה ודאי תנאי היא דרבי עקיבא לית ליה דרבה אלא דרב יוסף מי לימא תנאי היא מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה: **צריך למשכון.** להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. רבי אליעזר סבר כיון דצריך למשכון אין כאן מלוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם ורבי עקיבא סבר כיון דפוחת עליו והולך מלוה היא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר: **לימא כי הני תנאי.** הא דשמואל: **המלוה על המשכון.** אין שמיטה משמטתו דאין כאן משום לא יגוש(ה) שהרי אינו נוגשו: **אינו משמט.** לקמן מפרש אי בההוא פלגא קאמר אי בכוליה חוב קאמר: **אי נימא כנגדו.** הוא דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון: **מכלל דרבי יהודה.** דפליג עליה דאמר אם אין משכון כנגד חובו משמט אכנגדו נמי משמט דאפי' ההוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה שביעית: **אלא משכון.** דתפס למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהת דההוא פלגא: **אלא לאו כנגד כולו.** קאמר תנא קמא אינו משמט דאע"פ שאינו שוה אלא פלגא הוי משכון כנגד כולו ואינו משמט כלום מן החוב והיינו כשמואל ואתא רבי יהודה הנשיא למימר דאם אין משכון כנגד הלוואתו אינו משמט כולו אלא כנגדו: **לא לעולם כנגדו.** קאמר רבי שמעון דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון ולית ליה דשמואל ואההוא פלגא גופיה פליג ר' יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון: **כנגדו נמי משמט.** דלא הוי משכון אלא לזכרון דברים תפסיה:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. כל המחויבין שבועה מן התורה נשבעין ולא משלמין כלומר לא חייבה תורה שבועה לישבע וליטול אלא הנתבע ישבע לתובע ולא ישלם. ובגמרא [מה.] יליף לה: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתיקנו להם חכמים לישבע וליטול: **השכיר והנגזל כו'.** כולהו מפרש להו במתני': **ושכנגדו חשוד על השבועה.** התובע שהנתבע שכנגדו חשוד על השבועה ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה ע"י הודאה במקצת נשבע התובע ונוטל: **וחנוני על פנקסו.** על מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף. ולקמן(ו) מפרש היכי דמי: **הרי זה נשבע ונוטל.** ובגמרא [מה.] מפרש מאי שנא שכיר דתיקנו ליה רבנן: **עד שתהא מקצת הודאה.** לרבי יהודה לא תיקנו שבועה ליטול אלא במקום שיש שבועה על הנתבע והפכוה חכמים על התובע כאלו השנויות כאן: **הרי זה נשבע ונוטל.** שהדברים מוכיחים שהרי עדים מעידים (ב) שמשכנו שלא ברשות:

אחת

ורב יוסף אמר כשומר שכר. ול"ת דאמרינן בר"ה (דף כח.) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר ויש לומר דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לצרכה ולהצניעה יפטר מליתן לו אבל התם יכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני בהותה שעה: **במלוה** צריך למשכון. פירש בקונט' להשתמש ומנכה מן החוב דמי שכירות המשכון כי הא (ג)דאמר בפ' האומנין (ב"מ דף פ:) שוכר אדם משכונו של עני מפני שאינו אלא כמשיב אבידה לבעלים ור"ח פירש צריך למשכון שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון וקשה דאטו משום הכי לאו מלוה קא עביד: **אלא** לאו כנגד חובו ובדשמואל קמיפלגי. ואע"ג דלמאן דלית ליה דשמואל גבי אבד המשכון אינו מפסיד אפי' כנגד המשכון הכא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט דגבי אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקיט למשכון לענין שיפסיד:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. ואלו נשבעין ונוטלין כו'. תימה דלא חשיב ההיא דתנן לעיל (דף מג.) מי נשבע מי שהפקדון אצלו למאי דמוקי לה אסיפא דרישא וכל הני דתנן לקמן בפירקין (דף מה.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו' וליכא לשנויי דתנא ושייר כיון דתני ואלו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף טז: ושם) ויש לומר דלא חשיב אלא הנהו שאין כנגדן ראוין לישבע(ז): **התקבלת** מהן דינר זהב. משמע שהוא כ"ה דינר כסף וה"נ מוכח בהדיא בריש הזהב (ב"מ דף מד:) וקשה לר"ת דאיך נשתנה כל כך דעכשיו אין זקוק של זהב יותר מי' זקוקים של כסף ואומר ר"ת דדינר זהב עב משל כסף והיה שוקל כפליים וכן משמע באלו טריפות (חולין דף נה:) שהיה משונה בעביו מדנקט אם נשתייר כעובי דינר זהב גבי ניקב הטחול לפיכך שוה כ"ה שהזהב שוה י"ב של כסף כדמוכח באגדת שמואל דפריך קראי אהדדי דבספר שמואל (ב כד) כתב גבי גורן ארונה כסף חמשים שקלים ובדברי הימים (א כא) כתיב שקלי זהב שש מאות ובפ' בתרא דזבחים (דף קטז: ושם) משני עלה שגבה מכל שבט נ' אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות שקלי כסף שהם נ' של זהב וקרא דשמואל ה"פ כסף כל כך שהם נ' של זהב ודברי הימים שש מאות מכסף שהן נ' שקלים זהב דהיינו י"ב חלקים ודינר היתר אור"ת שהיו נותנין אותו להכרע כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נ. ושם) גבי פדיון הבן דקאמר יהיב ליה דינר דמזבנן בכ"ה זוזי דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן והשתא אמאי לא קאמר דל חומשא דזוזא ושתותא היינו חומשא אלא משום דההוא זוזא שלא היה אלא להכרע מזכיר אותו בפני עצמו וכן מוכיח בפ"ק דשקלים (דף ג.) להכרע אחד מכ"ה דמפרש במתני' כמה הוא קולבון חכמים אומרים חצי מעה ומחצית השקל הוא י"ב מעות דשקל דקרא הוא סלע ומה שאמרו חכמים ליתן סלע ופונדיון לכל שנה לפודה בית זרע חומר שעורים שהוא פונדיון יותר על נ' שקלים הכתוב בקרא למ"ט שנים אותו פונדיון לא בא להכרע אלא נקט סלע ופונדיון משום דלאי אפשר לצמצם ולומר סלע ופונדיון חסר משהו שלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משליש פרוטה(ח):

גדולות

עין משפט
נר מצוה

פד א מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סימן רסז סעיף טז:

פה ב ג מיי' פ"ט מהל' שמיטין הלכה יד סמג עשי' קמט טור ש"ע חו"מ סימן סז סעיף יב ועיין בכ"מ:

א ד מיי' פ"א מהל' טוען הלכה ב סמג עשין צה טוש"ע חו"מ סימן פט סעיף א:

ב ה מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ו סמג עשין פט טוש"ע שם סעיף ב:

ג ו מיי' פ"ד מהלכות גזלה הלכה [א] ב סמג עשין פג טוש"ע חו"מ סימן ל סעיף א:

ד ז מיי' פ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ד סמג עשין ע טור ש"ע חו"מ סימן ל סעיף טו:

ה ח מיי' פ"ב מהלכות טוען הלכה ג והלכה ד סמג עשין צה טור ש"ע חו"מ סימן לג סעיף ז:

מסורת הש"ס

א) ב"מ דף פב: [כל הסוגיא], ב) כתובות פז: ב"ק לו: קו., ג) ב"מ קג., ד) ב"ק קה:, ה) [דברים טו], ו) [דף מה. במשנה], ז) [עי' תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא וכו' כילו יותר], ח) [וע"ע תוספות כתובות לט. ד"ה נתן ועמ"ש על לידון],

◆

הגהות הב"ח

(א) משנה לא נטלתי הוא נשבע ונוטל כצ"ל וכן נסמן: (ב) רש"י ד"ה הרי זה וכו' שמשכנו שלא ברשות. נ"ב הכי משמע בגמ' מו ע"א: (ג) תוס' ד"ה במלוה וכו'. כי הא דתנן בפרק האומנין:

◆

רבינו חננאל

רב יוסף אמר כשומר שכר. ואסיקנא לא כולי עלמא אית להו דרב יוסף דאמר כשומר שכר [דמי] דקיימא לן המתעסק במצוה פטור מן המצוה. וזו היא פרושה דרב יוסף. ומפורש בנדרים פרק [אין בין המודר] ובמלוה צריך למשכון פליגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קא עביד: לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג. פירוש חצי המלוה אינו משמט דברי רשב"ג. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט: ואוקימנא אע"פ שאין שוה המשכון אלא חצי המלוה אינו משמט [א] מאי אינו משמט דקתני רשב"ג אכולה מלוה וכדשמואל. רשב"ג אית ליה דשמואל. דאע"ג דלא שוה משכון שיעור זוזי קא מקבל ליה לפיכך תני אינו משמט. ור' יהודה נשיאה לית ליה הא דשמואל: ודחינן לא לעולם כולי עלמא לית להו דשמואל ובהא פליגי. רשב"ג סבר כנגד כולו הוא קונה [ב] מיהו מסר לו מקצת ונשאר לו מקצת לחת לו ונסתלקה תורת הלואה כיון שנכנס ביניהו תורת המשכון וחלה עליו תורת משא ומתן לפיכך אין בהן דין השמט. ור' יהודה הנשיא סבר משכון כנגדו קונה. פירוש שיעור דמי המשכון קנהו בחובו והשאר עליו במלוה לפיכך משמט הנשאר: איבעי תימא בנשאר מדמי המשכון כולי עלמא לא פליגי דמשמט. כי פליגי בדמי המשכון. רשב"ג סבר קנאו ואינו משמט וזכה המלוה במשכון שבידו אבל השאר משמט. ור' יהודה הנשיא סבר משמט הכל ומחזיר המשכון ללוה. דהא לא קנאו. ואי לא קני ליה למשכון אמאי נקיט ליה לזכרון דברים בעלמא: ירושלמי א"ר יוחנן נאמן המלוה לומר עד כדי המשכון הלויתיך עליו. ומתניתא אמרה אף הלוה נאמן. דתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה כו'. חד בר נש קם חבריה בשוקא ארים סבינתיה [אמר] לית הדין סבינתא נפקא מתותי ידי עד דאת יהיב לי מה דאית לי בידך. אתו קמי שמואל א"ל זיל הב ליה סבינתיה ואזל דון עימיה מה שמואל כדייני נהרדעי אמרי תמן הוחזק המשכון בידו הכא לא הוחזק המשכון בידו. ובהא דתנן הלוהו על המשכון שומר שכר כו' קי"ל לא שנא משכנו בשעת הלואה. ולא שנא משכנו שלא בשעת הלואה. ולא שנא הלוהו מעות ולא שנא הלוהו פירות בכולהו שומר שכר הוי. ואם נגנב או אבד והוה המשכון שוה יתיר מחובו מגרע דמי החוב והתוספת משלם המלוה ללוה ואם אבד המשכון בלסטים מזויין או בשביה וכיוצא בהן שהשומר שכר פטור בהן גם המלוה פטור בהן וחוזר חובו על הלוה ואם אין לו ראיה נשבע המלוה על זה ופורע הלוה למלוה חובו: **הדרן עלך שבועת הדיינין**

◆

מוסף רש"י

בשומר שכר דמי. וחייב בגניבה ואבדה, דשומר שכר מצוה הוא, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה או: שכר מצוה (שם נב.). **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דהא רבה ודאי תנאי היא, דהא ר' עקיבא לית ליה דרבה ולית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמא אחרינא, דהא אהדרן בכמה טעמי ולא אתוקמא, אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי, דר' אליעזר לית ליה לרב יוסף (שם). **בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף.** כלומר רבה הוא דדחיק לאוקמי מילתיה כתנאי, אבל רב יוסף אמר לך ר' אליעזר נמי קאי כוותי היכא דאיכא מצוה, כגון שומר אבידה, והכא היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מצוה (שם). **במלוה צריך למשכון.** להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך, קמיפלגי, ור' עקיבא סבר אפילו הכי איכא מצוה (פב.). **המלוה את חבירו על המשכון.** אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש שהרי אינו תובעו כלום (ב"מ מח:). **אלא פלגא.** חצי החוב (שם). **אינו משמט.** לקמן מפרש לה (שם). **אילימא כנגדו.** דאינו משמט, כנגד חצי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט, אבל כנגד חצי החוב שהוא הפלגא (שם). **מכלל דר' יהודה הנשיא.** אתא למימר [illegible] (שם). **אלא אמאי תפיס משכון.** [illegible] (שם). **אלא לאו כנגד כולו.** כלומר אינו משמט כלל (שם).

הדרן עלך שבועת הדיינין **נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע

א) נראה דצ"ל אינו משמט כלל ומאי אינו משמט דקתני רשב"ג וכו'. ב) כ"ה הגי' לפני רבינו וכ"ה הגי' בחי' הריטב"א ז"ל כאן וע"ש היטב פי' גי' זו.